

УДК 37.032.001.11:378:5

Мельничук Т.Ф.*

КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ОСОБИСТОСТІ СТУДЕНТІВ У СИСТЕМІ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УНІВЕРСИТЕТІВ ПРИРОДООХОРОННОГО ПРОФІЛЮ

В статті розглядається система поглядів щодо змісту, принципів, методів забезпечення формування творчої особистості у системі культурно-просвітницької діяльності в процесі професійної підготовки студентів університетів природоохоронного профілю як цілісного педагогічного процесу, а також формування в них активної громадянської та життєвої позиції, всебічного особистісного розвитку, вміння адаптуватися в природньому середовищі. Висвітлюються концептуальні положення формування творчої особистості і механізм їх практичної реалізації, спрямовані на підготовку висококваліфікованих фахівців природоохоронного профілю.

Ключові слова: концепція, творча особистість, культурно-просвітницька діяльність, система, університети природоохоронного профілю.

У сучасну епоху соціально-політичного розвитку України відкрилися нові перспективи змін у системі вищої освіти, пов'язані з новим ставленням до фахівців, їх професійно-особистісних якостей, з вирішенням питань формування громадянина та його подальшої соціалізації й інтеграції в українське суспільство. Нині професійна освіта в Україні має складну, розгалужену і диференційовану систему навчальних закладів, важливим структурним елементом яких є університети природоохоронного, аграрного профілю. Подальший розвиток системи професійної освіти пов'язаний з диференціацією і вдосконаленням діючої мережі вищих навчальних закладів, запровадженням нових підходів підготовки висококваліфікованих фахівців природоохоронного профілю.

Концепція формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю визначає цілі та завдання у сфері розвитку професіоналізму кадрового потенціалу, вдосконалення функціонування системи вищої освіти, підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації майбутніх фахівців для здійснення професійної діяльності в природоохоронній галузі.

Концепція (від лат. conceptus – «думка, уявлення») – основна точка зору на предмет або явище, провідна ідея в їх систематичному висвітленні [3, с. 320]. Концепція освітнього та наукового забезпечення – це науково обґрунтована система поглядів щодо змісту, мети і завдань, правової основи, суб'єктів і об'єктів, основних принципів, форм і методів такого забезпечення, а також основних напрямків його удосконалення.

Провідною ідеєю концепції дослідження є положення про те, що цілеспрямоване формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю сприятиме підвищенню якості їхньої професійної підготовки, формуванню активної та виваженої громадянської й життєвої позиції, всебічному професійно-особистісному саморозвитку. Концепція дослідження ґрунтується на осмисленні творчості як сутнісної характеристики особистості майбутнього фахівця. Визначаючи провідну концептуальну ідею, ми виходили з того, що на сучасному етапі розвитку професійної освіти загострюється необхідність забезпечення належного рівня готовності майбутніх фахівців до виконання ними не тільки професійних, але й суспільних обов'язків.

Система (давньогрецькою перекладається як «сполучення») – множина взаємопов'язаних елементів, що взаємодіє з середовищем, як єдине ціле, так і відокремлена від нього. За словами Гегеля, «Істина – це ціле. Але це така сутність, яка здійснюється лише шляхом розвитку» [4, с. 153].

* © Мельничук Т.Ф.*

Формуванням творчої особистості займалися і займаються психологи, педагоги, філософи, кожний із свого профілю. Б. Ананьєв, С. Сисоєва, В. Моляко, О. Музика, Т. Майстренко, К. Роджерс, А. Маслоу досліджували формування і розвиток творчих здібностей, творчий потенціал людини, рефлексію і динаміку розвитку особистості, прагнення людини до самоактуалізації, вплив культурно-просвітницької діяльності на розвиток творчої особистості і значення її в професійній діяльності як спеціаліста, діяча, громадянина.

Мета статті – схарактеризувати науково обґрунтовану систему формування творчої особистості в системі культурно-просвітницької діяльності в університетах природоохоронного профілю.

У період навчання в університетах молода людина може розвинути свої творчі здібності за певних умов, тому дослідження базується на розумінні формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного та аграрного профілю як цілісного педагогічного процесу, спрямованого на оволодіння ним культурологічними знаннями, розвитком творчих умінь і виховання особистісних якостей, значущих для всебічно розвиненого фахівця. Ця ідея втілюється у цілеспрямованій внутрішньоуніверситетській теоретико-методичній підготовці викладачів і студентів до формування творчої особистості, створенні відповідного соціокультурного середовища, науково-методичному забезпеченні процесу формування й розвитку творчої особистості та подальшій науково-педагогічній підтримці процесу самовдосконалення. Необхідною умовою свідомого та цілеспрямованого формування творчої особистості є становлення й розвиток співпраці та співтворчості викладачів і студентів.

Концепція ґрунтується на положеннях Конституції України, де сказано, що «Кожна людина має право на вільний розвиток своєї особистості, якщо при цьому не порушуються права і свободи інших людей, та має обов'язки перед суспільством, в якому забезпечується вільний і всебічний розвиток її особистості» [1, ст. 23]; законах України «Про освіту»; «Про захист суспільної моралі»; «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків»; «Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні»; «Про молодіжні та дитячі громадські організації»; «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю»; Загальній декларації прав людини (прийняті Генеральною асамблеєю ООН 10 грудня 1948 р.), Закону «Про вищу освіту», де сказано, що «Освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться у вищому навчальному закладі (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу, засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості» [2, с. 47], «...університет сприяє поширенню наукових знань та провадить культурно-просвітницьку діяльність» [2, с. 28].

Основними передумовами розробки Концепції є загострення процесів становлення демократичної, правової, соціальної держави, актуалізація питання розвитку засад громадянського суспільства та підвищення самосвідомості громадян, інтеграція України в Європейське співтовариство, проведення освітньої реформи, зокрема реформування вищої освіти, спрямованого на її гуманізацію.

Формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю – це система заходів у межах професійної підготовки майбутнього фахівця природоохоронної галузі шляхом актуалізації, поглиблення, розширення та оновлення знань, умінь і навичок у сфері культурно-просвітницької діяльності на основі практичного досвіду. Широкий спектр функцій і завдань вищої освіти, виконання яких забезпечується навчальними закладами природоохоронного профілю, актуалізує проблему з визначення концептуальних основ професійної підготовки майбутніх фахівців, постійного оновлення змісту культурно-просвітницької діяльності відповідно до потреб творчого розвитку особистості

з урахуванням сучасного стану та перспектив економічного та соціального розвитку України.

Сучасні потреби реформування політичної системи держави, тенденції економічної та освітньої інтеграції до світового співтовариства, особливості економічного розвитку суспільства, реформування системи вищих навчальних закладів обумовлюють необхідність вирішення низки проблем:

- визначення формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів як обов'язкової невід'ємної складової професійної підготовки фахівців та забезпечення гарантованих державою умов для такої підготовки;

- обґрунтування та розробка нормативно-правової бази, що сприятиме функціонуванню і подальшому вдосконаленню системи формування творчої особистості студента у системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю;

- формування творчої особистості студента у системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю та організація навчально-виховного процесу відповідно до потреб суспільства на основі впровадження результатів сучасних наукових досліджень, широкого використання вітчизняного та зарубіжного досвіду в сфері професійної підготовки майбутніх фахівців;

- упорядкування та оптимізація мережі творчих об'єднань, груп, колективів, що діють у межах університетів природоохоронного профілю відповідно до системи культурно-просвітницької діяльності;

- формування творчої особистості студента під час отримання вищої освіти та підвищення кваліфікації фахівців природоохоронного профілю шляхом внесення відповідних пропозицій до наявного навчально-виховного процесу для підготовки працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра, спеціаліста, магістра з урахуванням потреб підприємств у кожному регіоні;

- активізація діяльності науковців з питань розробки ефективної системи формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю;

- забезпечення єдності і дієвості управління та регулювання діяльності всіх елементів системи формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю.

Формування творчої особистості майбутніх фахівців у системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю передбачає підготовку студентів, які відзначатимуться:

- здатністю здійснювати пошук рішень у нестандартних умовах з урахуванням аспектів гуманізації соціально-трудових відносин на виробництві;

- професійними вміннями та навичками, що ґрунтуються на сучасних спеціальних знаннях, критичному мисленні, здатності застосовувати наукові надбання на практиці при контакті з різними соціальними групами.

Метою формування творчої особистості студента є задоволення індивідуальних потреб громадян у особистісному та професійному зростанні в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю, а також забезпечення потреб держави в кваліфікованих кадрах високого рівня професіоналізму та культури, здатних компетентно і відповідально виконувати посадові функції на засадах гуманізму та співпраці.

Серед завдань формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю основними є:

- приведення обсягів та змісту роботи зі студентами в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю відповідно до поточних і перспективних потреб держави з питань формування особистості підрастаючого покоління;

- формування змісту культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю, враховуючи можливість спеціалізації студентів на основі попередньо здобутої ними освіти, досвіду діяльності, індивідуальних інтересів і потреб;
- застосування сучасних навчально-виховних технологій, що передбачають диференціацію та індивідуалізацію, запровадження інноваційних форм формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності;
- розробка та постійне вдосконалення змісту культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю з урахуванням можливості формування творчої особистості студента;
- забезпечення органічної єдності культурно-просвітницької діяльності з системою професійної освіти в університетах природоохоронного профілю шляхом урахування потреб ринку праці та запиту студентів;
- оптимізація культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю з урахуванням можливості повного забезпечення потреб студентів у творчому розвитку з наступним їх залученням до вдосконалення системи формування творчої особистості майбутнього фахівця.

Завдання мають вирішуватися на основі вдосконаленої нормативно-правової бази загальнонаціональної системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів.

Основні принципи формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю полягають у вільній траєкторії творчого становлення особистості; наступності формування творчої особистості; відкритості системи формування творчої особистості; розвивального потенціалу; узгодженості компонентів культурно-просвітницької діяльності; взаємозв'язку та взаємодоповнення методів, прийомів, засобів і форм формування творчої особистості.

Формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю слід розглядати не тільки як окрему складову системи підготовки дипломованих фахівців, а і як форму освіти молоді, виходячи з їх індивідуальних потреб у здобутті певних знань, формуванні умінь і навичок, особистісному і професійному зростанні. У той же час проблема формування творчої особистості студента в університетах природоохоронного профілю як система виховання зможе бути ефективною лише за умов, коли буде спиратися на найголовніший принцип – оперативно і максимально повно враховувати та забезпечувати потреби як суспільства, так і окремих громадян у творчо-професійному розвитку, тим самим покращувати якість життя людей, що на сьогодні є проблемою світового рівня.

Зміст культурно-просвітницької діяльності, пов'язаної з формуванням творчої особистості студента, визначається на основі змісту середньої загальної освіти у старших класах, на основі вимог суспільства до кадрового забезпечення галузей господарства, до засобів, форм і методів професійної діяльності на основі освітньо-професійних програм відповідного напрямку та включає широкий спектр педагогічної, соціальної, економічної, правової, культурно-історичної інформації. Культурно-просвітницька діяльність забезпечує поєднання науково-теоретичного матеріалу і галузі виховання з практичною спрямованістю у вирішенні конкретних завдань здійснення виховання студентської молоді та формування її творчого потенціалу.

Перелік творчих об'єднань, груп, колективів, студій, у яких здійснюється культурно-просвітницька діяльність, устанавлюється згідно з наявною матеріальною базою та підготовленими кадрами, що в системі здатні забезпечити формування творчої особистості студентів університетів природоохоронного профілю.

Зміст формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю регламентується внутрішніми розпорядженнями університету з дотриманням державних стандартів,

навчальних планів, програм та інших нормативних документів органів державного управління освітою та культурою, які розробляються вищими навчальними закладами з урахуванням рекомендацій Міністерства освіти і науки та Міністерства культури України й затверджуються в установленому порядку. Формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю повинно будуватися на прогресивних професійних і педагогічних технологіях, досягненнях науки і культури, застосовуючи різноманітні форми навчання та виховання, а також різні аспекти їх поєднання. Особливою формою культурно-просвітницької діяльності є творчі об'єднання.

Організаційні форми і структура формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю забезпечується завдяки функціонуванню двох організаційних форм, що включають навчання та патронаж:

- навчання – це набуття особою здатності виконувати окремі завдання та обов'язки, які мають певні особливості в межах культурно-просвітницької діяльності;
- патронаж – це набуття особою здатності планувати та виконувати завдання культурно-просвітницької діяльності.

Організаційні заходи щодо забезпечення формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності здійснюються планово в університетах природоохоронного профілю, а також і під час виробничої практики на базі центрів творчості молоді, базі окремих підприємств, культурних установ та самодіяльних колективів, які здійснюють культурно-масову роботу.

Реалізація визначених концептуальних положень вимагає створення і виконання належних правових, соціально-економічних, матеріально-технічних та фінансових умов, а саме:

- формування необхідної нормативно-правової бази;
- розробки науково-обґрунтованої методики визначення особливостей культурно-історичного розвитку регіону та на цій основі здійснення культурно-просвітницької діяльності;
- упорядкування та оптимізування діяльності вищих навчальних закладів, що здійснюють формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності, поєднавши регіональний принцип її організації з широкою міжрегіональною кооперацією та з урахуванням потреб студентів;
- сформування нового механізму підвищення кваліфікації та перепідготовки наставників груп (кураторів), передбачивши за необхідності внесення змін у систему підготовки з урахуванням специфіки формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності;
- передбачення проведення моніторингу потреб студентів та розробки механізму узгодження підготовки фахівців у вищому навчальному закладі із запитом студентської молоді;
- запровадження гнучкої та динамічної системи перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців з нових напрямків культурно-просвітницької діяльності в університетах природоохоронного профілю;
- оперативного вивчення культурно-історичного досвіду регіону, звідки прибувають студенти-вступники, здійснення постійного аналізу історичного та сучасного досвіду організації культурно-просвітницької діяльності;
- створення програми формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю відповідно до державних стандартів та рівня вже здобутої освіти;
- упорядкування переліку посад та обов'язків фахівців з культурно-просвітницької діяльності з урахуванням існуючого переліку державного класифікатора професій;
- проведення аналізу сучасного стану матеріальної бази вищих навчальних закладів, що здійснюють формування творчої особистості студента, та приведення

її відповідно до вимог культурно-просвітницької діяльності в умовах університетів природоохоронного профілю;

– формування викладацького складу університетів природоохоронного профілю на конкурсній основі з урахуванням науково-педагогічного потенціалу викладачів з питань формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності;

– стимулювання у здійсненні фундаментальних і прикладних наукових досліджень з прогнозування та удосконалення формування творчої особистості студента у системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю;

– розробка та реалізація програми і проекти в галузі формування творчої особистості студента у системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю із залученням науково-методичної, фінансової, технічної допомоги різноманітних громадських організацій, асоціацій та фондів.

Реалізація концептуальної ідеї забезпечується:

– методологічними засадами, до яких належать аксіологічний, антропологічний, цивілізаційний, культурологічний, системно-діяльнісний підходи;

– теоретичними засадами – системою понять і дефініцій, необхідних для наукового осмислення сутності феномену «творча особистість студента», мети й завдань процесу формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю як інтегративного явища – системи знань, умінь і цінностей;

– технологією, яка втілюється через спеціально організований, цілісний процес формування творчої особистості студента, що передбачає доповнення традиційних форм підготовки майбутніх фахівців комплексом спеціально розроблених засобів.

Формування творчої особистості студента в системі культурно-просвітницької діяльності університетів природоохоронного профілю повинно розглядатися як один із пріоритетних напрямків у системі вищої освіти, оскільки він безпосередньо пов'язаний з перспективами підготовки підростаючого покоління до входження в соціально-трудові відносини, а відповідно і до економічного розвитку та соціальної стабільності суспільства. Реалізація Концепції сприятиме створенню єдиного освітнього простору, спрямованого на підготовку високо кваліфікованих працівників, здатних на творчому рівні розв'язувати різні соціально-економічні питання, що актуалізуються сучасним розвитком держави. Політичні зміни в суспільстві, ринкові відносини, конкуренція продукції на світовому ринку, впровадження нових технологічних процесів і пов'язані з ними вимоги до сфери освіти роблять корекцію в організації та модернізації системи освіти в університетах світу. Підготовка професіонала в своїй галузі вимагає творчого підходу до цього питання, що має бути враховане у подальших наукових пошуках.

Література:

1. Конституція України. Прийнята ВР 28.06.1996 р., із змінами 8.12.2004 р. № 2222-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua/content/constitution.html>.
2. Закон України «Про вищу освіту» від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Короткий термінологічний словник з дисципліни «Історія української культури» / [Павлова О. Ю., Мельничук Т. Ф., Грищенко І. В., Охріменко В. В., Панталієнко В. В., Сироватський С.]. – К., 2010. – С. 40.
4. Куцман П. Філософія : dtv-Atlas / П. Куцман, Ф.-П. Буркард, Ф. Відман ; пер. с 10-го нем. вид. / худож. Аксель Вайс; наук. ред. пер. В.П. Розумний. – К. : Знання-Прес, 2002. – 270 с.

Мельничук Т.Ф.

КОНЦЕПЦІЯ ФОРМУВАННЯ ТВОРЧЕСЬКОЇ ЛИЧНОСТІ
В ПРОЦЕСІ КУЛЬТУРНО-ПРОСВІТИТЕЛЬСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УНІВЕРСИТЕТАХ ПРИРОДООХРАННОГО ПРОФІЛЯ

В статті розглядається система поглядів щодо змісту, принципів, методів формування творчої особистості в системі культурно-просвітительської діяльності в процесі професійної підготовки студентів університетів природоохранного профіля як цілісного педагогічного процесу, а також формування у них активної громадянської та життєвої позиції, всебічного особистісного розвитку, вміння адаптуватися в природній середі. Розглядаються концептуальні положення формування творчої особистості та механізми їх практичної реалізації, спрямованої на підготовку висококваліфікованих фахівців природоохранного профіля.

Ключові слова: концепція, творча особистість, культурно-просвітительська діяльність, система, університети природоохранного профіля.

Mel'nichuk T.F.

CONCEPTION OF FORMING OF CREATIVE PERSONALITY OF STUDENTS
IN SYSTEM OF CULTURAL AND EDUCATIONAL ACTIVITIES OF UNIVERSITIES
OF NATURE-PRESERVING PROFILE

The system of views concerning content, principles and methods of forming a creative personality in the system of cultural and educational activities in the process of professional training of students at nature-oriented universities as an integral pedagogical process, as well as formation of their active civil position and life philosophy, all-round personality development, ability to adapt to a natural environment are discussed in the article.

Conceptual positions of forming a creative personality and a mechanism of their practical realization focused on training highly skilled specialists in the sphere of nature protection are outlined.

Realization of a conceptual idea is provided by: methodological foundations (axiological, anthropological, civilizational, culturological, system activity); theoretical foundations (system of knowledge, skills and values); technology which is implemented by the overall process of formation of creative personality organized in a special way.

Formation of a creative personality of a student in the system of cultural and educational activities of nature-oriented universities should be considered as one of priority areas in the system of higher education as it is directly related to prospects of training the younger generation to enter their social and economic relationships, and therefore to the economic development and social stability of society.

Key words: conception, creative personality, cultural and educational activity, system, universities of nature-preserving profile.

УДК 371.14+316.485

Моїсєєв С.О.*

САМОПРЕЗЕНТАЦІЯ ОСОБИСТОСТІ
ЯК ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

У статті розкриваються окремі історичні факти становлення теорії самопрезентації особистості в зарубіжних та вітчизняних наукових школах. Дається характеристика гуманістичного та інтеракційного підходів до розуміння сутності самопрезентації особистості, в основі яких лежать протилежні поняття «саморозкриття» та «самопред'явлення». Розглядаються аспекти, за яких самопрезентація може неадекватно, викривлено передавати реальний образ суб'єкта соціальної взаємодії.

Характеризується розроблена А. Шутцом класифікація різних стилів самопрезентаційної поведінки людей. Аналізуються сучасні трактування поняття

* © Моїсєєв С.О.*